

de noodzaak, moet toegeken  
ik: maak haar  
zelve doord  
ant; behoud  
is nu niet een  
oosle Ds W.  
ng; in 't eind  
en. En ik meen  
orstel in dezen  
ubbele zending

(Geref. Zending  
waar bij, de  
olijven bestaan  
zische gronden  
als eens (ach  
in, zal er geen  
lig wezen. En  
in Gods kracht  
reinen ook te  
gen?

ander bezwaar  
mijn voorstel  
poratie in staat  
it.

If doen.  
en: De Nederl.  
neente en geen  
ten allen tijde  
lere corporatie,  
identie „bezet  
ed maar liever  
ft, dan dat het  
a we indardaaf

om een terrein,  
Dat moet niet  
ratie.

aan de Room-  
uit de handen  
mijn voorstel  
gegeven; daar  
te veel hou  
verzichelijk  
delingsposten  
ing het in een  
nzelsheld gaat  
risten-gemeente  
ou wel gewill  
n mijn tijd de  
d, allen op 't  
t geweest.  
torisch oogpunt  
ding Gods, dat  
zoals dat ge-  
sche streek is  
u van praktisch

e Ds W. Voor  
van Art. 123,  
voor maatschap-  
rein werkende  
it.

en, dat subsidie  
ad aan de Zon-  
rheid op me-  
vorm dan ook  
de verkrijging  
de Regering  
s W., dan zou  
moeten open-  
sel toch Ds W.  
Residentie, bij-  
gsterrein aan-  
ag nu niemand  
deze corporatie  
werk doen, me-  
n zij of 't moet  
Ds W.: jawel  
oratie is. Maar  
sidie geweigerd  
op een terrein

el hebben, mei-  
gen.  
e schrijven over  
te vinden. Daar-  
niddel en gelijk  
lat daartoe om-  
g.

B. ALKEMA.

latief isolement  
geëerd blad van  
s te mogen op-  
ikel:

meent, dat wij  
ge machten van  
g ons isolement

verder, wat be-  
zoovelen? vraagt

us plaats nemen  
hen de gemeen-  
n ons beveligen  
n wanneer de  
artikulaire stand

de handelwijze  
voor een deel  
oedeloosheid, uit

In alle bescheidenheid, wil ik even naar aanleiding van deze conclusie van prof. H. herinneren aan de woorden van Jezus, gericht tot Zijne discipelen bij het laatste onderricht, die wij vinden in het Johannes-evangelie, hoofdstuk 14:34, 35:

„Een nieuw gebod geef ik u, dat gij elkander liefhebt, gelijk ik u liefgehad heb, dat ook gij elkander liefhebt.

Hieraan zullen zij allen bekennen, dat gij Mijne discipelen zijt, zoo gij liefde hebt onder elkander.”

Mag ik dan niet den meesten drang de discipelen van Christus, waartoe voorzeker de lezers van „De Reformatie” willen behooren, tot die liefdedaad opwekken?

Het spijt mij zeer, dat prof. Hepp in dit artikel nergens bij zijn reformatorisch pogen, het hoogste beginsel, waarin alle christenen de eenheid moeten vormen, als eisch van Christus ons heeft voorgelaten.

Met het volbrengen van dien eisch komt God toch ook aan Zijn eer?

In het licht van de geciteerde tekstwoorden breng ik nog even een gedeelte van het slot van prof. Hepp's artikel naar voren:

„Al willen we geïsoleerd blijven staan naast Ethischen of andere Christenen, daarom is samenwerking, uitwisseling van gedachten en waardeering op verschillende punten niet onmogelijk. Als onze zelfstandigheid maar geen gevaar loopt, kan samenwerking op vast accoord niet anders dan toegejuicht.”

Gaarne wilde ik met deze uitspraak mijn hartelijke instemming betuigen, en ik hoop, dat praktisch de Gereformeerden deze zullen toepassen.

Met beleefden dank voor de plaatsruimte teken ik Hoogachtend,

Uw dw.,

A. HENDRIKSE.

Amsterdam, 28 April 1925.

(Toen de brief van inzender mij bereikte, zat ik juist te schrijven „De ruimste samenwerking”. Ik zou kunnen roestaan met hem daarheen te verwijzen. Echter wil ik nog even zijn aandacht vestigen op zijn verkeerd schriftgebruik. Men mag niet zoo maar een losse tekst voor zijn meening aanhalen, maar moet heel de Schrift er op onderzoeken. Zoo moeten wij niet alleen Jezus' discipelen liefhebben, maar ook onze vijanden. Dus dan maar eenheidsaktie gevoerd met alle menschen, met als grondslag: de humaniteitsgedachte? Dat wil de schrijver natuurlijk niet. Hij onderscheide vooral tusschen persoon en beginsel. De andere kinken in den kabel van zijn redeneering gelieve hij met behulp van het bovenstaande er zelf uit te halen. Dat zal hem naar ik vertrouwen niet moeilijk vallen. Als de liefde tot Hem, die de waarheid is, ons bovenal gaat, leeren we in deze dingen recht onderscheiden.

HEPP.)

## PERS-SCHOUW.

### De Kersten en de Geref. Kerken.

„De Saambinder” is voor wie het nog niet weten mocht, het kerkelijk blad, waarin de Kersten af en toe tracht de Gereformeerde gemeenten te onttrekken aan de geestelijke inzinking, waarin ook zijn moraal laar laat. In dit blad werkt ds den Hengst mee. Deze week<sup>1)</sup> was deze ziek, en nu moest ineens ds Kersten zorgen, dat de vacante plaats met copie opgevuld werd. In zulke gevallen beleef ik ieder wel eens het gevaar van haastwerk, dat niet altijd even doordacht is. Maar wanneer het een woord-zoo-uit-het-hart is, dan heeft het toch dit voordeel, dat het hart zich dan ook rondt en zonder omwegen uitsprekt. Dit schijnt met ds Kersten ook zoo gegaan te zijn. Hij komt tenminste los. Ja: los. L-o-s. Hij richt zijn pijlen op „De Reformatie”, speciaal op mij. Het feit, dat ik het boek van een Roomsche, Karel van den Oever, Geestelijke Feelingen, hoewel ik van afwijkend standpunt blijk gaf, toch niet absoluut verwierp, maar er veel goeds in vond, en dat ik het product van een Schot van zooveel jaren geleden, nog wel in slecht nederlandsch gereproduceerd, Andrew Gray, hoewel met erkenning van zijn vele waarheden, toch voor ons publiek niet aanbeval, dat feit, zeg ik, heeft ds Kersten in toorn doen ontsteken. En nu gaat het aldus er op L-o-s:

Opmerkelijk! Een Roomsche boek: allermerkwaardigst en frisch, frisch en: eerlijk.

En de preeken van den beroemden Gray: „hier deugt ongeveer niets van” „de waarheid wordt vaak niet gezien.”

Onbegrijpelijk, ik beken het eerlijk, dat een „Gereformeerde” domineé zoo schrijft. Dat ik dat niet begrijp zit 'n natuurlijk daarin, dat ik tot die beklagenswaardige wezens behoort, die denken, dat de twintigste eeuw geen beter kost voor hen geeft dan deze”, en die de oude schrijvers liever, veel liever lezen dan velen van dezen tijd, ook al noemen zij zich Gereformeerde. Ik beken het eerlijk, de vergelijking van wat ik uit deze tijden van predikanten der „Gereformeerde kerken” las, met de geschriften der oudere vaders, heeft mij telkens weer tot de erkenning gebracht, dat God die oude vaders met onnoemelijk veel geesteslicht bestraalde, en dat deze tijden geestelijk zeer, zeer arm en donker zijn, en de werken van „de Kuiperiaansche leeraars” om die benaming nu dan maar eens te gebruiken, in het geestelijke steenen geven voor brood.

Ik wil geheel eerlijk zijn, Gods volk gaat onder zulke preeken dood. Wat men voor geestelijk leven aanziet, heeft met waarachtig leven in Christus niets te maken.

Men is verbeten op de oude Gereformeerde Hollandse en Schotsche schrijvers, men heeft den droeven moed te beweren, dat men over het geestelijk leven nu „onze leer des heils veel beter en dieper uitwerken kan”.

Ds Schilder durft beweren, dat die nitwerking „veel meer ontdekkend is ook”.

En ik mis juist alle ontdekking in alles wat ik zie en lees. Ik oordeel, dat de vaders veel verder waren dan wij, juist andersom als Ds Schilder.

Ik moet van die Roomsche lectuur niets, absoluut niets hebben. Ze is mij een ergernis. De Roomsche zuurdeesem moet gewerd. Van Geref. zijde mag men zulke boeken niet aanbevelen.

Voor mij ligt in deze beide boekbeoordelingen weer een klaar bewijs van de verblindings, die gekomen is over velen, die zich voor Gereformeerde uitgeven, doch de oude praktische Gereformeerde Waarheid haten, die niet Gereformeerde zijn al dragen zij den naam, en al zijn hun vele gaven en wetenschappen geschonken. En ik neem de gelegenheid te baat met ernst tegen dien ontzettenden geres des tijds te waarschuwen.

Leest mijne vrienden, leest de goede oude schrijvers, leest ook Andrew Gray, leest Boston, Erskine, Comrie, Justus Vermeer, v. d. Kemp, Brakel, leest uw geld te lief voor de prullen van dezen tijd, die op de boekenmarkt geworpen worden, maar onderzoekt voor u zelf de oude schrijvers en leert uw kinderen ze hoog te houden. Dat onderzoek zal ons onzen verwaterden tijd doen kennen en de breken ontdekken, en ons nopen tot de levende, bevindelijke, zielvoedende waarheid weder te keeren.

Het spijt mij, dat het christendom hier geheel zoek is. Het spijt mij, dat een man, die zich opwerpen durft als censor van alle andere nederlandsche christenen, al heeft hij nog niets positiefs gedaan, nog niets positiefs zelfs gedacht (aangezien zijn politieke actie, die uit zijn geestelijke religieuze overtuigingsscherpte heet voort te komen, nog nimmer programmatiesche kracht heeft ontwikkeld) hier zoo op één hoek durft werpen alle product, dat van onzen kant komt. O, wat is dat alles verschrikkelijk goedkoop. Zijn volke vraagt natuurlijk niet naar bewijs. Maar hij moest zich voor God verplicht rekenen, zulke ernstige dingen niet te schrijven, zonder nu eens met naam en toenaam de uitbrekers en de vindplaats van die steenen-voorbrood te noemen. Maar ho maar. Wat een verblindings! Als ik één Schot voor onzen tijd niet aanbeveel, omdat wij lectuur hebben, die dezelfde gedachten beter geeft en de eenheid der Schrift beter bewaart, dan is dat „gebelen” zijn op alle oude gereformeerde schrijvers. Waar is de logica? Maar daartegenover staat dan, dat wat van ons komt, alles hielkaat, op den rommelzolder hoort. Als wij trachten uit te werken wat de vaders schreven, omdat stilstand de dood is, dan is dat een „haten” van „de” vaders bij dezen man.

Hij moest eens wat gaan studeeren.

Dan zou hij weten, dat de eenvoudigste resultaten der zielkunde ons meer ontdekkend leeren vermanen, dan deze schrijver ooit doet. Ik denk aan zijn publiek verhaal over eigen bevindingen in hetzelfde blad. Het is niet kiesch daarop in te gaan; en daarom zal ik ds Kersten daarin niet volgen; wij zetten deze dingen niet in de krant, en wij hebben het gelukkig ook niet nodig, om een plannetje door te drijven, zooals ds Kersten met zijn opleidingsschool voor dominees van zijn gemeenten. Maar hij moge de verzekering aannemen, dat de gronden, die hij in hetzelfde blad aanvoert als geldig voor zijn overtuiging, dat hij van God geroepen is, onder ons niet gelden. Al gelooven wij van harte, dat hij andere gronden zal hebben, dan die hij hier in de krant zet, toch zou een gereformeerde zielzorger hem betwisten de rechtmatigheid van de gronden, die hij aanvoert, en op dieper zelfonderzoek aandringen, als het er op aankomt, te weten, dat wij van God tot een bepaalden arbeid geroepen zijn.

En wat de Roomschen betreft: ds Kersten moet gaan studeeren, heusch. Hij zal dan zien, dat de vijanden, die ons op alle mogelijke wijze in een hoek duwen, als wij in de litteratuur met normen aan de Schrift ontleend, aankomen, de Roomschen evenzeer wegduwen. De „Nieuwe Gids” verwerpt met hooge woorden niet alleen gereformeerde schrijvers op het terrein van de kunst, maar ook pas nog weer Karel van den Oever. Roomsche zuurdeesem? Maar „De Reformatie” is de laatste weken herhaaldelijk bezig, ook tegenover Rome zich te plaatsen inzake de litteratuur. Alleen wil het blad niet met dezen man meegaan in het verwerpen van wat niet verwerpelijk is. Als de heer Kersten niet zien kan, dat de Roomschen op aesthetisch terrein dingen zeggen tegenover de modernen, die wij ook konden zeggen, dan is hij voor de studie heelmaal verloren en voor het kennen van de tekenen der tijden ook. Trouwens, waarom schreeuwt de man tegen mij, en waarom bewijst hij niet geen enkel woord, dat ik ongelijk heb in mijn bewering, dat v. d. Oever ook goede dingen zegt? Ik geloof zeker, dat hij het boek nooit gezien heeft.

Wij kunnen zien, dat ds Kersten in de Tweede Kamer wel eens meer hoort redeneeren als een outkopte kip. Maar werkelijk, hij moest eens studeeren.

Dat is altijd meer nodig, dan schelden.

### Ds Kersten en de politiek.

Indien het hier volgende (uit „De Waarheidsvriend”) deze week geplaatst wordt, schijnt dit blad veel te hebben van een Kersten-nummer. Maar ik verzeke, dat het volgende artikel reeds eerder voor „De Reformatie” is terzijde gelegd, dan ik het fraais van „De Saambinder”, boven vermeld, las. Aan wraak denke dus niemand.

Ds Kersten schrijft in „De Banier” van 16 April naar aanleiding van de debatten, welke op 19 Juni van het vorige jaar in de Tweede Kamer bij de Dageraadskwestie plaats hadden:

„Ik deelde in de Kamer mede, een wagen gezien te hebben in Den Haag in de Wagenstraat, waarop een bord werd rondgedragen dat met groote letters te lezen gaf: God is het grootste kwaad. Ik wilde, dat de regering ingreep tegen deze schennis van Gods heiligheid.

Maar het Anti-Revolutionair beginsel (het wel, niet

de gedachte van dezon of dien A.R., maar het princip der A.R. Partij) bracht mee, zoo werd verdedigd, dat die man VRIJ MOCHT PROPAGEEREN ZIJN ONGELOOF.”

Deze beschuldiging heeft ds Kersten meermalen geuit; maar zou hij nu niet eens duidelijk en precies deze vraag willen beantwoorden: welke Antirevolutionair het verdedigd heeft, dat op de openbare straat een bord mag worden rondgedragen, waarop het schandelijk opschrift vermeld stond, waarvan hierboven werd gewag gemaakt?

Ds Kersten schijnt zich er wel voor te wachten om aan de lezers van zijn blad kennis te geven, dat het juist de Antirevolutionaire Minister van Justitie was, die weigerde zijne medewerking te verleenen om de Haagsche afdeling der Vereeniging „De Dageraad” de koninklijke goedkeuring op hare gewijzigde statuten te verschaffen.

Nog minder blijkt hij geneigd te zijn om zijnen vrienden mede te deelen wat de roden van Minister Heemskerk voor deze weigering wel was, n.l.:

„Het (Statuut) stelt uitdrukkelijk de in God haar oorsprong vindende normen terzijde. Het stelt aan de Vereeniging ten doel de menschelijke persoonlijkheid, los van ieder geloof in God, zich vrij te doen ontwikkelen en haar eigen heer en meester te zijn. Dat is anarchie.”

Ging hij daartoe over, dan zou hij den Staatkundig Gereformeerden een te gunstigen dunk van de Antirevolutionairen geven en dit mag onder geen enkele voorwaarde geschieden.

Waarom wordt ook niet medegedeeld, dat bij de stemming over de beide moties, welke van vrijzinnig-social-democratische zijde bij het Dageraadskwestie werden gesteld, ds Kersten niet anders stonde dan de Antirevolutionairen?

Een tweede punt in hetzelfde nummer van „De Banier” loopt over het Zondagsvraagstuk. Daarbij gaat de grief tegen het Christelijk Kabinet, dat moedwillig den Zondag deed ontheiligen door het op dien dag laten loopen van extra treinen. Ook voor deze daad worden de Antirevolutionairen door ds Kersten aansprakelijk gesteld.

Onze vraag is, met welk recht ds Kersten dit doet.

Het moet hem bekend zijn, dat het juist de Antirevolutionairen waren, die met kracht tegen deze Zondagsonthelving hebben geprotesteerd.

Weet ds Kersten niet, dat in de avondzitting van de Tweede Kamer van 16 December 1924 bij gelegenheid van het Spoorwegdebat van de zijde der Antirevolutionairen een zeer scherpe critiek ten aanzien van het laten loopen van extra treinen op Zondag, op het bevel van den Minister van Waterstaat werd gevoerd?

Toen dit geschiedde was echter het lid der Tweede Kamer, Kersten, afwezig. Heeft hij dan recht van spreken?

Een derde punt, dat ds Kersten in het blad aan de orde stelt, is de kwestie van de Olympische Spelen.

Deze zaak is nog hangende.

Het is dan ook niet duidelijk op welken grond de predikant van de Gereformeerde Gemeente te Iersseke de Antirevolutionairen nu reeds verdacht maakt niet zuiver voor dit vraagstuk te staan. Hij zal toch weten, dat juist de Antirevolutionaire partij zich het krachtigst van alle partijen tegen het desbetreffend wetsontwerp heeft uitgesproken.

Den lezers van „De Banier” kan men den indruk van halfheid en beginselloosheid der Antirevolutionairen met veel omhaal van woorden en met allerlei drogredenen wel bijbrengen, maar daarmede wordt de waarheid en de politieke eerlijkheid niet gediend.

Een vierde onderwerp, dat „De Banier” in bespreking brengt, loopt over het vrouwenkiesrecht.

Ook daarin hebben — zoo luidt het bezwaar — de Antirevolutionairen niet naar Gods Woord gehandeld.

Maar kent ds Kersten dan niet den volhardenden strijd die door de A.R. partij in de Tweede Kamer gevoerd is tegen het Vrouwenkiesrecht? En weet hij niet wat Artikel XI van het Program van Beginselen der A.R. Partij inhoudt? Staat daar niet: „Krachtens beginsel vraakt zij (d.i. de A.R. Partij) een staatkundig vrouwenkiesrecht”?

Ditmaal was het niet het A.R. princip, dat ds Kersten gebruiken kon, maar kwam in zijn kraam te pas hoe deze of die Antirevolutionair over het vrouwenkiesrecht denkt.

Een uitspraak van dr Bavinek moest hem hier helpen.

Waarom niet open en rond geschreven: zóó en zóó denkt de A.R. partij over het vrouwenkiesrecht, doch er zijn ook Antirevolutionairen, die een afwijkende meening zijn toegedaan?

Ds Kersten is meer politicus dan geschiedschrijver. Maar wat deed nu het Kamerlid Kersten?

Hij schrijft in „De Banier”:

„Die de eeuwige beginselen van Gods Woord belijdt op het staatkundig terrein, diende met vuur en vlam tegen het vrouwenkiesrecht te strijden.”

Nog onlangs, twee maanden geleden, op 26 Februari 1925, heeft ds Kersten volle gelegenheid gehad met vuur en vlam tegen het Vrouwenkiesrecht te strijden; het was bij de behandeling van het wetsontwerp tot Herziening van het Reglement op het beleid der Regering van Ned-Indië. Artikel 20b van dit Reglement hield in:

„Lid van den Volksraad kunnen alleen zijn ingezetenen van Nederl-Indië, die ... enz.”

Blijkens den inhoud van dit artikel zouden dus ook vrouwelijke ingezetenen lid van den Volksraad kunnen zijn.

En wat gebeurde nu?

Het A.R. Kamerlid dr Scheurer stelde een amendement voor (dus weer een vernieuwde poging van verzet tegen het Vrouwenkiesrecht) luidende:

„Lid van den Volksraad kunnen alleen zijn mannelijke ingezetenen van Nederlandsch-Indië, die ... enz.”

<sup>1)</sup> Thans: verleden week. Deze copie staat reeds een week over.